

שינוי שירת דוד בספר שמואל ובתהילים

איתא בגמ' מגילה דף (ל"א ע"א), יו"ט האחרון של פסח קורין 'ויהי בשלח', ומפטירין 'וידבר דוד', וברש"י שהיא שירה כמותה, ומדבר בה מיציאת מצרים, 'עלה עשן באפו וגו', וישלח חציו ויפיצם וגו'. וכן פירש"י (שמואל ב, כב, טז), עה"פ 'יגלו מוסדות תבל' - שנבקע התהום כשנבקע ים סוף נבקעו כל מימות שבעולם, עכ"ל.

והנה מנהגינו לומר שיר של יום לשביעי של פסח את שירת דוד שבתהילים. [יל"ע מקורו, דבמסכת סופרים איתא שיר אחר ליום זה, ואכמ"ל]. ועיי' במסכת סופרים (פ"ח) שמנו כל השינויים בין שירת דוד שבשמואל לשירתו שבתהילים, עיי"ש.

ומובא מאדונינו הגר"א ז"ל לבאר את א' החילוקים, דבתהילים כתיב 'תשימני לראש גוים', ובשמואל כתיב 'תשמרני', ביאור נפלא. עפי"ד הגמ' במו"ק (דף ט"ז ע"ב) בשעה שיוצא [דוד] למלחמה היה מקשה עצמו כעץ על שמונה מאות חלל בפעם אחת שהיה זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת והיה מתאנח על מאתים דכתיב 'איכה ירדוף אחד אלף' יצתה בת קול ואמרה 'רק בדבר אוריה החתי', ופרש"י, 'נטלו לו מאתים'. ע"כ. ומשמעות דברי רש"י שבתחילה היה זורק ומפיל אלף, ובדבר אוריה החתי נטלו ממנו. והביא נכד הגר"א [בהקדמת ביאור הגר"א על הגהותיו לשו"ע] בשם זקינו הגר"א ז"ל שביאר את כל החילוקים בין השירה שבשמואל לשירה שבתהילים, ואמנם לא כתב שם אלא ביאור על שינוי זה. וז"ל: כי שירת שמואל אמר קודם חטא אוריה החתי לכן בא המאמר 'תשמרני' שעולה מספרו אלף, לרמז שהיה מכה אלף בפעם אחת. ושירת תהילים נאמר 'אחר החטא וניטל ממנו מאתים, בא המאמר 'תשמני' בלא רי"ש [א.ה. יל"ע דבמסורה דידן נכתב 'תשימני' מלא, והוא בגי' יותר מח' מאות]. והוא המקום אשר מצא רש"י מרומז שניטלו לו מאתים, עכ"ד.

ומצאנו כע"ז בדברי התוס' רא"ש (הנדמ"ח) על מסכת מו"ק (ט"ז ע"ב) כדברי הגר"א, וז"ל, והיה מתאנח על מאתים. והיינו דכתיב בחד קרא 'תשמני לראש גוים' שהוא בגימטריא שמונה מאות שהוא עורר עליהם חניתו, ובאידיך קרא 'תשמרני לראש גוים' שהוא בגימ' אלף שהיה מתפלל על המאתים החסרים לו, עכ"ל.

אמנם בדברי הרמב"ן עה"ת בפרשת בחוקתי (ויקרא כו, יב), וז"ל: ודע כי לא השיגו ישראל מעולם לברכות האלה בשלמותן, לא הרבים ולא היחידים מהם, שלא עלתה זכותם לכך, כמו שאמרו (מו"ק טז ב) על דוד (והוא עורר את חניתו) על שמונה מאות חלל, והיה מצטער על מאתים, יצתה בת קול ואמרה לו רק בדבר אוריה החתי. ועל כן תמצא לרבותינו ז"ל שיזכירו בפסוקים האלה לעתיד לבוא, עכ"ד. ומבואר דפליג ע"ד רש"י הנ"ל.

וכן יל"ע במג"א (אור"ח סי' קפ"ט סק"א), הביא מהאבודרהם, וז"ל בשבת ור"ח יאמרו 'מגדול' וגו', ובחול יאמרו 'מגדיל', דחול"ם הוי מלך גדול, וחיריק בלא יו"ד מלך קטן, ועוד דמגדיל כתיב בתהילים ועדיין לא מלך דוד. ועכ"פ מבואר מדברי האבודרהם דספר תהילים נאמר לפני ספר שמואל, והיינו דלא כהגר"א, [ואמנם מדברי תוס' הרא"ש הנ"ל אין סתירה לזה, ודו"ק].

[ויש להעיר בגמ' במו"ק שהביאו הקרא דפרשת האזינו, 'איכה ירדוף אחד אלף', ויל"ע דבפשוטו האי קרא נדרש על הגויים כלפי ישראל. אמנם בספרי (הובא ברש"י עה"ת שם) הובאה דעת רבי נחמיה דקאי על ישראל].